

27.5.2019

Alkoholipoliittiset mielipiteet 2019

Päälöydökset

- Nykyisen alkoholipoliitiikan kannalla oli 54 prosenttia vastaajista ja tiukempaa politiikkaa halusi 12 prosenttia vastaajista. Nykyistä väljempää alkoholipoliitikkaa halusi 28 prosenttia vastaajista.
- Vastaajista 53 prosenttia oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa päivittäistavara-kaupoissa.
- Jos viinien tulo päivittäistavara-kauppoihin tarkoittaisi, että niissä myytäisiin myös väkeviä alkoholijuomia, laskisi tämä viinejä päivittäistavara-kauppoihin haluavien osuuden 28 prosenttiin.

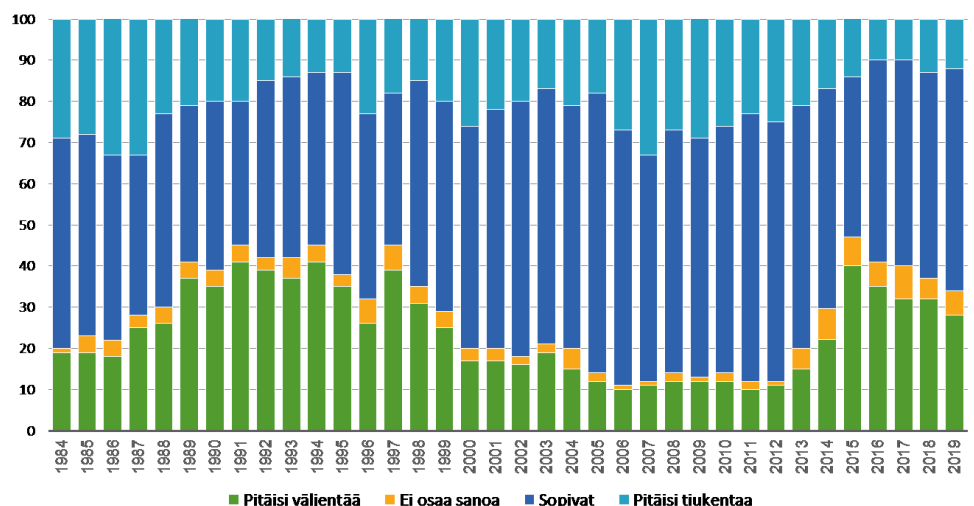
Noin puolet vastanneista pitää vallitsevaa alkoholipoliitikkaa sopivana

Väestöstä 54 prosenttia pitää nykyisiä alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina. Vastaava luku vuonna 2018 oli 49 prosenttia. Kyselyssä tiukemman alkoholipoliitiikan kannattajia oli 12 prosenttia vastaajista. Miltei viidennes naisista (19 %) toivoi tiukennuksia alkoholipoliitikkaan, kun taas miehillä vastaava osuus oli 7 prosenttia. Nykyistä väljempää alkoholipoliitikkaa halusi 28 prosenttia vastaajista. Väljempää alkoholipoliitikkaa toivoivat erityisesti miehet, joista väljempää alkoholipoliitikkaa halusi 36 prosenttia. Naisista väljempää alkoholipoliitikkaa toivoi vain viidesosa vastaajista (20 %).

Suomalaisten mielipiteitä jakaa se, mistä viiniä tai yli 5,5 prosenttisia juomasekoituksia ja oluita pitäisi saada myydä. Hieman yli puolet vastaajista (53 %) oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa päivittäistavara-kaupoista. Jos tämä kuitenkin tarkoittaisi että myös väkeviä alkoholijuomia voisi myydä päivittäistavara-kaupoissa, laskee viiniä kauppoihin haluavien osuus 28 prosenttiin. Vastaajien selvä enemmistö (81 %) pitäisi väkevien alkoholijuomien myynnin tulevaisuudessakin Alkon yksinoikeutena.

Alkoholijuomien myynti-ikärajat saavat laajaa tukea. Yli yhdeksän kymmenestä vastanneesta (91 %) piti mietojen alkoholijuomien ja viinien ikärajaa sopivana. Väkevien alkoholijuomien ikärajaa piti sopivana 85 prosenttia vastaajista.

Kuvio 1. Suomalaisten suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin vuosina 1984–2019, prosenttia vastanneista

Thomas Karlsson
thomas.karlsson@thl.fi

ISSN 1798-0887

Mielipiteet alkoholipoliitiikan tiukkuudesta

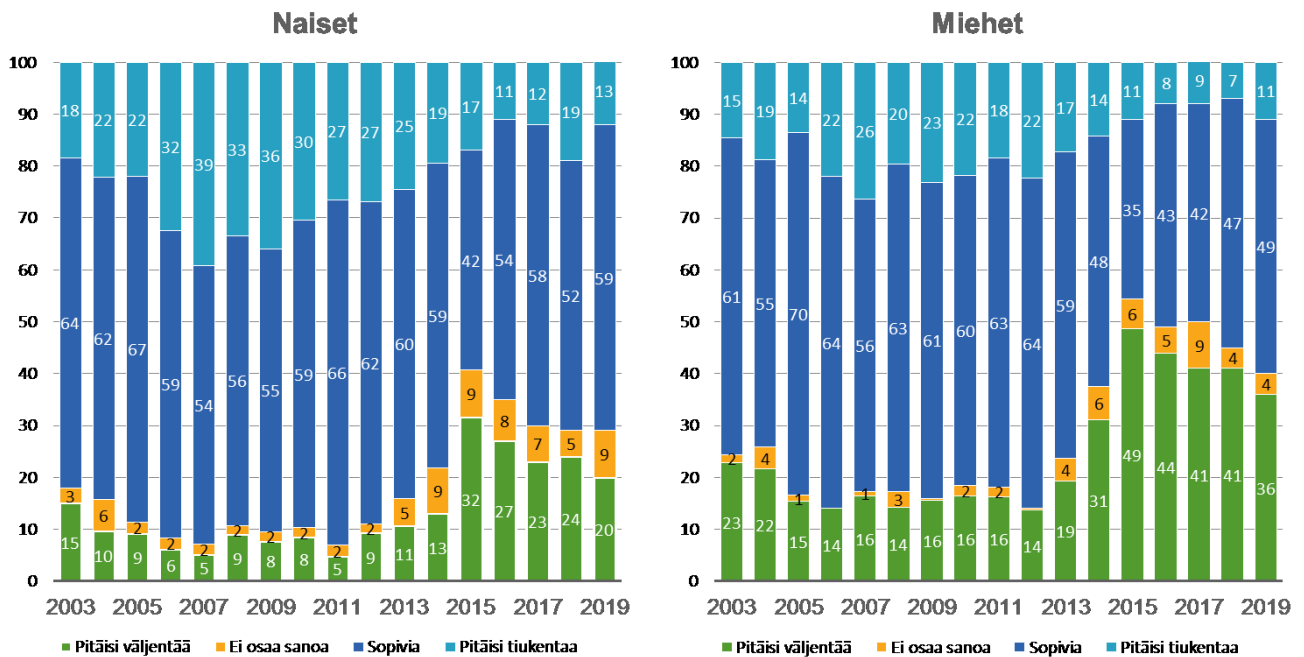
Alkoholipoliittisia mielipiteitä ja väestön mielipiteitä alkoholijuomien myyntijärjestelmästä tutkitaan Suomessa vuosittaisen mielipidekyselyiden avulla. Tässä raportissa keskitytään tammikuussa 2019 tehdyn mielipidekyselyn tuloksiin, joita vertaillaan edellisiin vastaavien mielipidekyselyjen tuloksiin. Tämän kyselyn tuloksia tarkasteltaessa on muistettava, että alkoholipoliitikkaa väljennettiin ja alkoholijuomien myyntijärjestelmää laajennettiin päivittäistavarakaupoissa alkoholilain kokonaisuudistuksen myötä vuonna 2018. Suurin osa alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevista muutoksista tuli voimaan heti vuoden alusta, mutta kokonaisuudessaan uusi alkoholilaki (1102/2017) astui voimaan 1.3.2018.

Vuodesta 1984 on mielipidekyselyssä esitetty kysymys: ”Mitä mieltä olette nykyisistä alkoholipoliittisista rajoituksista, toisin sanoen erilaisista julkisen vallan ja yhteiskunnan alkoholinkulutusta ja -käyttöä rajoittavista toimenpiteistä Suomessa? Ovatko ne mielestänne sopivia vai pitäisikö niitä tiukentaa tai väljentää?” (Kuvio 1).

Viimeisen vuosikymmenen ajan väestön alkoholipoliittiset mielipiteet ovat vaihdelleet suuresti. Vuonna 2007 kolmannes vastaajista halusi tiukempaa alkoholipoliitikkaa ja vain 10 prosenttia toivoi sen väljentämistä. Vuosina 2007–2012 alkoholipoliitiikan rajoituksia sopivina pitävien osuus vaihteli 55–63 prosentin välillä. Vuodesta 2013 alkaen mielipiteet muuttuivat nopeasti vapaamielisempään suuntaan ja vuonna 2015 alkoholipoliittisia rajoituksia piti sopivina enää 38 prosenttia vastaajista. Väljempää alkoholipoliitikkaa toivovien osuus oli silloin noussut 40 prosenttiin.

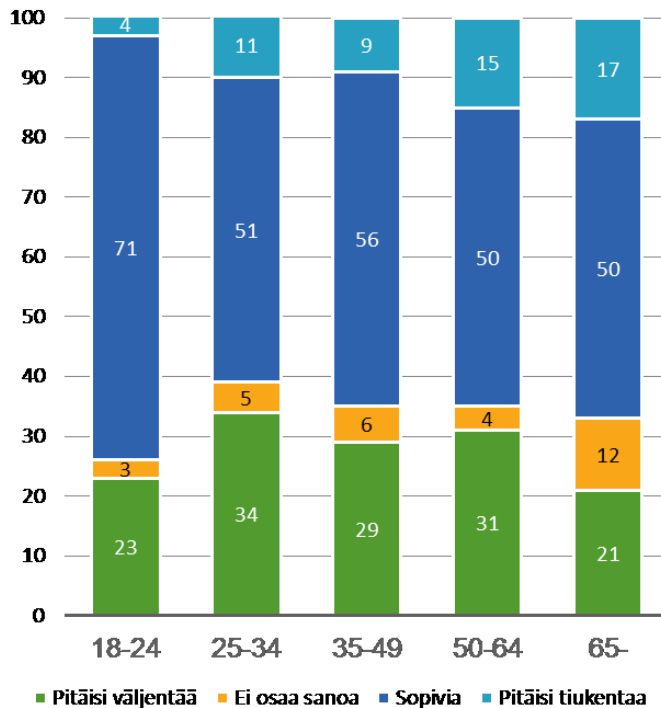
Vuoden 2015 jälkeen alkoholipoliitikkaa sopivana pitävien osuus on kasvanut, ja kehitys jatkui alkoholilain kokonaisuudistuksen myötä, jolloin alkoholipoliittisia rajoituksia sopivina pitävien osuus kasvoi 49 prosentista vuonna 2018 54 prosenttiin vuonna 2019. Väljentäjien joukko on viime vuosina harventunut. Vuonna 2019 väljempää alkoholipoliitikkaa toivovien osuus väheni 28 prosenttiin ja 12 prosenttia vastaajista toivoi tiukempia alkoholipoliittisia rajoituksia. Reilu kolmasosa miehistä (36 %) ja viidesosa naisista toivoi yhä väljempää alkoholipoliitikkaa. Sopivana alkoholipoliitikkaa piti miehistä 49 prosenttia ja naisista 59 prosenttia. Tämä sukupuolten välinen ero on huomattava ja on jo pitempään koskenut kyselyssä kaikkia alkoholipoliitikkaa koskeviin kysymyksiin annettuja vastauksia (Kuvio 2).

Kuvio 2. Naisten ja miesten suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin vuosina 2009–2019, prosenttia vastanneista

län mukaan tarkasteltuna väljempää alkoholipolitiikkaa toivovia on eniten 25–34-vuotiaissa ja vähiten yli 65-vuotiaissa sekä alle 25-vuotiaissa. Tiukemman alkoholipolitiikan kannatus on yleisintä yli 65-vuotiaissa ja vähäisintä 18–24-vuotiaissa. Suurinta kannatusta nykyiset alkoholipoliittiset rajoitukset saavat 18–24-vuotiaissa, joista 71 prosenttia vastanneista piti nykyisiä rajoituksia sopivina (Kuvio 3).

Kuvio 3. Suomalaisen suhtautuminen vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin ikäryhmittäin vuonna 2019, prosenttia vastanneista

Uuden alkoholilain voimaantulo on vaikuttanut eniten 25–34-vuotiaiden mielipiteisiin. Vuonna 2018 tästä ikäryhmästä oli 47 prosenttia sitä mieltä, että alkoholipolitiikkaa pitäisi väljentää, mutta vuonna 2019 oli vastaava osuus enää 34 prosenttia. Myös alkoholipolitiikkaa sopivana pitävien osuus oli tässä ikäryhmässä noussut 41 prosentista vuonna 2018 51 prosenttiin vuonna 2019.

Kuten edellisinä vuosina, myös vuonna 2019 mielipidekyselyssä kokoomuksen ja perussuomalaisen äänestäjiksi ilmoittautuneista löytyi eniten alkoholipolitiikan väljentämisen kannattajia. Vähiten väljennyksiä alkoholipolitiikkaan kannattavia löytyi keskustan ja sosiaalidemokraattien kannattajista.

Mistä eri alkoholijuomia pitäisi saada ostaa?

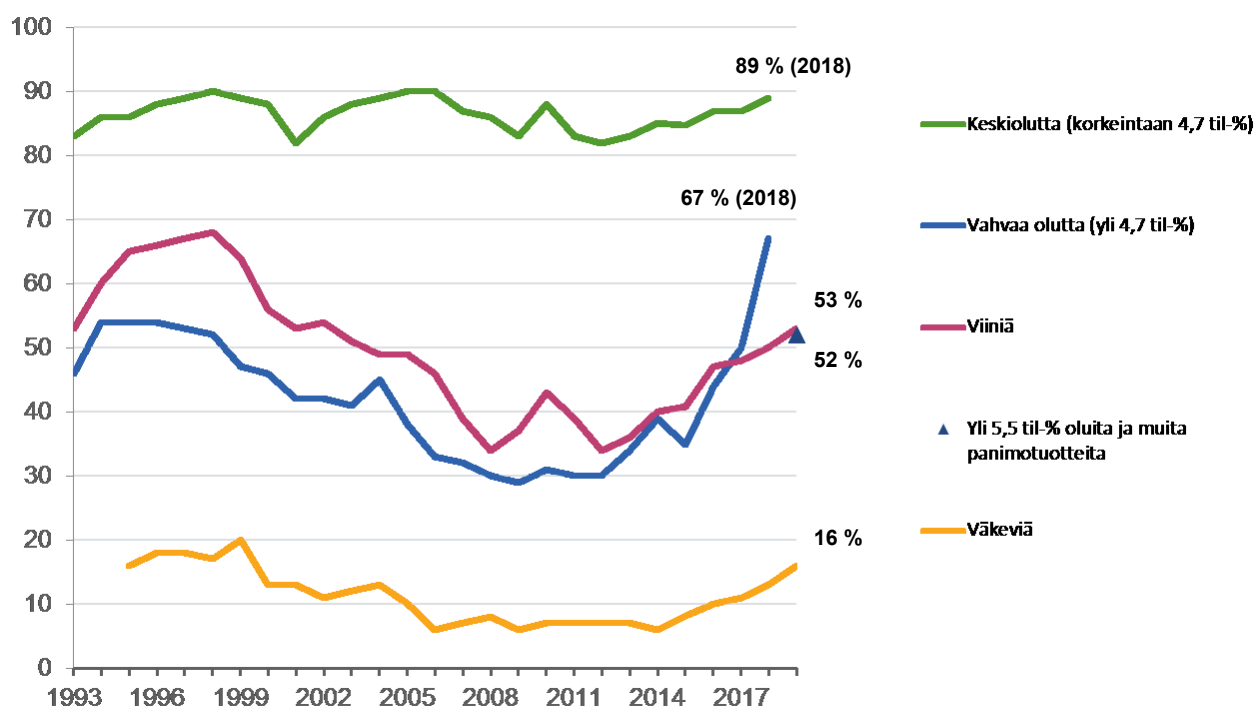
Mielipidekyselyssä tiedustellaan myös, mistä vastaajien mielestä eri alkoholijuomia pitäisi saada ostaa. Viinien ja vahvojen oluiden myyntiin sopivia paikkoja on kysytty säännöllisesti 1980-luvun lopulta lähtien, ja väkevien alkoholijuomien sopivaa myyntipaikkaa on tiedusteltu vuodesta 1995. Kysymysvaihtoehdoista on vuoden 2019 kyselyssä poistettu ne, jotka koskevat keskiolutta ja vahvaa olutta, koska tämänkaltaista erottelua ei enää ole olemassa uudessa alkoholilaissa. Näiden kysymysten sijaan vastaajilta kysyttiin mistä heidän mielestään yli 5,5 % oluita ja muita panimotuotteita pitäisi saada ostaa. Lisäksi kysyttiin entiseen tapaan mistä viinejä ja väkeviä pitäisi saada ostaa.

Vastaajista 53 prosenttia oli sitä mieltä, että viinejä pitäisi saada ostaa myös päivittäistavarakaupoista. Viime vuoden kyselyssä kaksi kolmasosaa vastanneista (67 %) hyväksyi vahvan oluen myynnin päivittäistavarakaupoissa, joka on osoitus siitä, että suomalaisten selvä enemmistö hyväksyi uuden alkoholilain vuonna 2018 mukanaan tuomat muutokset vahvan oluen myyntipaikassa. Vuoden 2019 kyselyssä yli 5,5 % oluita ja panimotuotteita päivittäistavarakauppoihin haluavien

osuus oli samaa kokoluokkaa (52 %) kuin viiniä päivittäistavarakauppoihin haluavien osuus. Huomionarvoista oli kuitenkin, että jos viinien tulo päivittäistavarakauppoihin tarkoittaisi, että niissä saisi myydä myös viinaa ja muita väkeviä alkoholijuomia, laskisi tämä viinejä päivittäistavarakauppoihin haluavien osuuden 53 prosentista 28 prosenttiin.

Väkevien alkoholijuomien myyntipaikasta vallitsee suomalaisten parissa yhä laaja yksimielisyys, vaikka senkin suhteen on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut muutosta liberaalimpaan suuntaan. Vuonna 2009 päivittäistavarakaupoista väkeviä halusi ostaa 6 prosenttia vastaajista, kun vastaava osuus vuonna 2019 oli noussut 16 prosenttiin. Vastaajista 81 prosenttia oli sitä mieltä, että väkeviä pitäisi saada ostaa vain Alkosta.

Kuvio 4. Vastaajien osuus, joiden mielestä keskiolutta, vahvaa olutta, viiniä, yli 5,5 til-% oluita ja muita panimotuotteita ja väkeviä alkoholijuomia pitäisi saada ostaa päivittäistavarakaupoista 1993–2019, prosenttia vastanneista

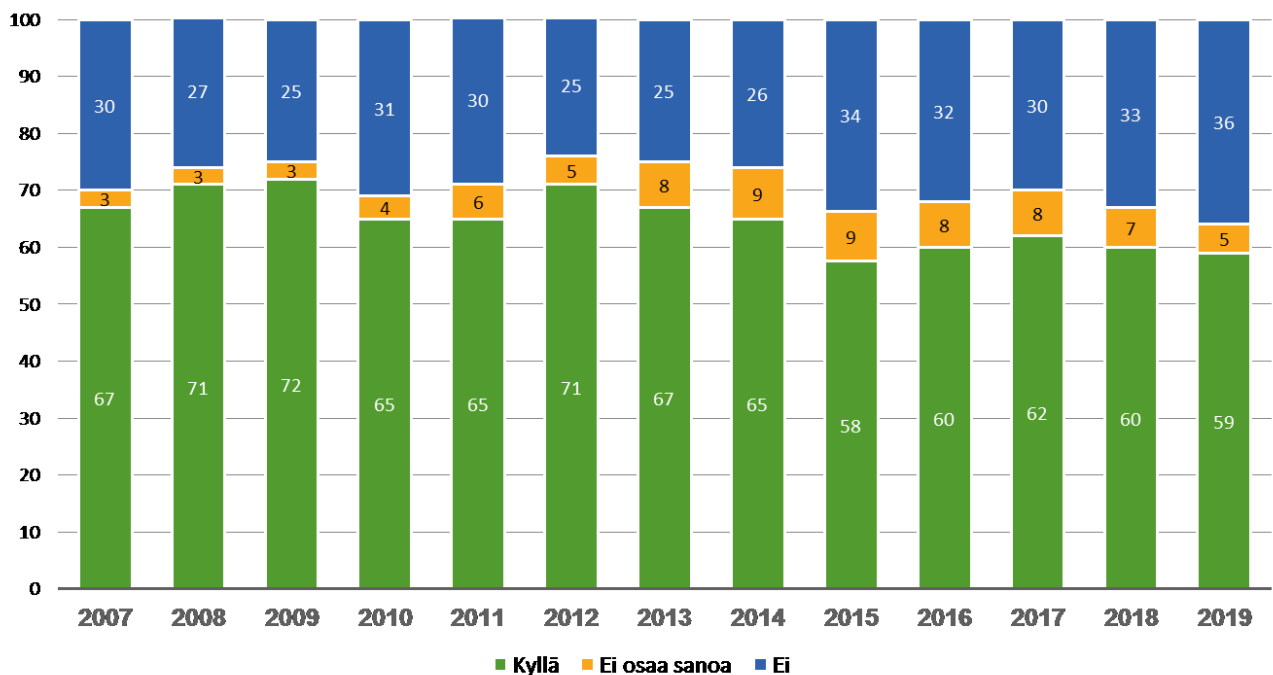

Uutena kysymyksenä tämän vuoden kyselyssä kysyttiin: ”Pitäisikö mielestänne Alkon yksinoikeus myydä yli 5,5 % oluita ja muita panimotuotteita, kuten lonkeroita ja siidereitä, viinejä ja väkeviä alkoholijuomia, säilyttää vai pitäisikö näitä alkoholijuomia myydä myös päivittäistavarakaupoissa?”. Vastaajista 52 prosenttia oli sitä mieltä, että näitä alkoholijuomia pitäisi myydä myös päivittäistavarakaupoissa, kun 47 prosenttia oli sitä mieltä, että Alkon yksinoikeus pitäisi säilyttää. Myös tämän, kuten monen muun kysymyksen kohdalla mielipiteet sukupuolten välillä erosivat suuresti. Naisista 57 prosenttia oli sitä mieltä, että Alkon yksinoikeus yli 5,5 % alkoholijuomien vähittäismyyntiin pitäisi säilyttää, kun taas miehistä tätä mieltä oli vain 38 prosenttia.

Muita alkoholipoliittikkaan liittyviä mielipiteitä

Joka vuosi mielipidekyselyssä on kerätty tietoja myös väestön suhtautumisesta moniin muihin alkoholipoliittikkaa koskeviin kysymyksiin. Kyselyssä tiedusteltiin muun muassa, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittoja. Tähän kysymykseen vastasi myöntävästi 59 prosenttia haastatelluista, kieltävästi 36 prosenttia ja 5 prosenttia jätti ottamatta kysymykseen kantaa. Naisista myönteisesti vastanneita oli 61 prosenttia ja miehistä 57 prosenttia. Viimeksi kuluneen viiden vuoden aikana myöntävästi vastanneiden osuus on ollut vakaa ja vaihdellut 58 ja 62 prosentin välillä (Kuvio 5).

Kuvio 5. Mielipiteet siitä, onko valtion alkoholimonopoli Alko ja sille annettu yksinoikeus alkoholijuomien vähittäismyyntiin mielestäsi hyvä tapa rajoittaa alkoholihaittojen laajuutta 2007–2019, prosenttia vastanneista

Mielipidekyselyssä oli kysymyksiä myös alkoholijuomien hinnoista. Vastaajilta kysyttiin: ”Mitä mieltä olette oluiden / mietojen viinien / väkevien alkoholijuomien hintatasosta maassamme”. Oluen hintatasosta kysyttäessä 42 prosenttia vastaajista oli vuonna 2019 sitä mieltä, että oluiden hinnat olivat sopivia ja 38 prosenttia oli sitä mieltä että hinnat olivat liian korkeita. Vuonna 2018 oluen hintatasoa sopivana pitävien osuus oli 49 prosenttia ja liian korkeina hintoja piti silloin 33 prosenttia vastaajista. Tämän vuoden kyselyssä mietojen viinien hintatasoa piti sopivana 54 prosenttia vastaajista ja väkevien alkoholijuomien kohdalla vastaava osuus oli 52 prosenttia. Mietojen viinien ja väkevien juomien hintatasoa sopivina pitävien osuudet ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla viimeiset viisi vuotta. ”Ei osaa sanoa” -vaihtoehdon valinneiden osuus vaihteli 12 ja 15 prosentin välillä. Tämä korkea osuus johtunee ainakin osittain siitä, että raittiilla vastaajilla ei välttämättä ole tietoa alkoholijuomien vallitsevista hinnoista.

Mielipidekyselyssä kysyttiin lisäksi vastaajien suhtautumista myynnin ikärajiin. Vuonna 2019 oluen, mietojen viinien, siiderien, long drink -juomien ja väkevien viinien 18 vuoden ostoikärajaa piti sopivana 91 prosenttia vastaajista, 2 prosenttia liian korkeana ja 6 prosenttia liian matalana. Väkevien alkoholijuomien 20 vuoden ikärajaa piti sopivana 85 prosenttia vastaajista, 8 prosenttia liian korkeana ja 7 prosenttia liian matalana.

Uutena kysymyksenä vuoden 2019 kyselyssä tiedusteltiin vastaajien mielipidettä siihen, voiko alkoholin saatavuutta rajoittamalla vaikuttaa väestön alkoholin kulutukseen. Kysymykseen vastasi kyllä 43 prosenttia vastaajista mutta 53 prosenttia ei tähän uskonut. Erot miesten ja naisten mielipiteissä olivat tämänkin kysymyksen kohdalla huomattavat. Kyselyssä kysyttiin myös mitä vastaajat arvelivat tapahtuneen väestön alkoholin kulutukselle, kun vahvat oluet ja muut 4,7–5,5

prosentin panimotuotteet tuotiin päivittäistavara kauppoihin vuoden 2018 alussa. Vastaaajista 29 prosenttia uskoi, että vahvempien oluiden ja panimotuotteiden tulo päivittäistavara kauppoihin oli lisännyt alkoholinkulutusta, 61 prosenttia ettei tämä ole vaikuttanut kulutukseen ja 5 prosenttia oli sitä mieltä että se on vähentänyt kulutusta.

www.thl.fi/tilastot/alkoholimieliipiteet

Laatuseloste

Alkoholipoliittiset mielipiteet

Tilastotietojen relevanssi

Alkoholipoliittiset mielipiteet -tilaston tiedot tuotetaan otoksiin perustuvista kyselytutkimuksista ja ne ovat osa Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Suomen alkoholiolojen seurantaa. Alkoholipoliittisten mielipiteiden seurantaa on tehty osana Juomatapatutkimusta vuodesta 1968 lähtien ja vuosittaista seurantaa on tehty vuodesta 1984 lähtien.

Tilasto kuvaa väestön suhtautumista vallitseviin alkoholipoliittisiin rajoituksiin, mielipiteitä alkoholijuomien sopivista myyntipaikoista sekä väestön käsitystä Alkon toteuttamista toimenpiteistä, alkoholijuomien nykyisistä hinnoista ja alkoholijuomien ostoon oikeuttavista ikärajoista.

THL:n lakisääteinen tehtävä (668/2008) on tutkia ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä, niihin vaikuttavia tekijöitä ja niihin liittyviä ongelmia, ongelmien yleisyyttä ja ehkäisymahdollisuuksia, sekä kehittää ja edistää toimenpiteitä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja ongelmien vähentämiseksi (2 §). Kyselytietojen avulla voidaan seurata alkoholipoliittisten mielipiteiden kehitystä koko maan tasolla. Tilastoa käytetään yhteiskunnallisen päätöksenteon, tutkimuksen ja kansallisen alkoholipolitiikan seurannan tarpeisiin ja sen perusteella voidaan vuositasolla seurata, miten laaja väestön tuki harjoitetulla alkoholipolitiikalla on Suomessa.

Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Tietoja väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä saadaan vuosittain THL:n ja Alkon toimeksiannosta tehdyistä mielipidetutkimuksesta sekä THL:n joka kahdeksas vuosi toteuttamasta Juomatapatutkimuksesta¹.

THL:n mielipidekyselyssä alkoholipoliittisista mielipiteistä haastatellaan vuosittain noin 1 000 henkeä. Tutkimusten aineisto kerättiin vuodesta 1964 vuoteen 2002 asti käyntihaastatteluina. Vuodesta 2003 alkaen tiedot on kerätty puhelinhaastatteluina väestörekisteristä satunnaisotannalla valituille 15–79-vuotiaille suomalaisille. Vuodesta 2018 alkaen kyselystä on jätetty alle 18-vuotiaat otannan ulkopuolelle. Otos edustaa koko Suomen väestöä, Ahvenanmaa pois lukien. Tutkimusaineisto ei sisällä henkilötunnuksia. Tietojen kerääjänä on viime vuosina toiminut Kantar TNS (aiemmalta nimeltään TNS Gallup/Suomen Gallup).

Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Mielipidekyselyssä kerättyjen alkoholipoliittisten mielipidetietojen oikeellisuutta, tarkkuutta ja niiden loogisuutta tutkitaan vertaamalla tuloksia aiempien vuosien tuloksiin ja muihin vastaaviin tutkimuksiin. Jos on syytä epäillä tiedonkeruumetodista johtuvaa virhettä, tarkistetaan asia erikseen Kantar TNS:n kanssa.

Tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Kantar TNS kerää tiedot väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä vuosittain tammikuussa ja ne julkaistaan THL:n verkkosivulla seuraavan kevään aikana. Joka kahdeksas vuosi toteutetun Juomatapatutkimuksen alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tulokset julkaistaan tilastoraportissa vain kerran, eli tiedonkeruun jälkeisenä vuonna. Tarkempi julkaisuajataulu löytyy THL:n verkkosivuilta tilastojen julkaisukalenterista.

Ennen vuotta 2017 tuloksia ei vuositasolla ole raportoitu erillisessä tilastoraportissa, vaan kyselyn tuloksia on julkaistu muun muassa osana Päihdetilastollista vuosikirjaa sekä hyödynnetty tutkijoiden artikkeleissa ja esitelmissä².

¹ <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/vaestotutkimukset/juomatapatutkimus>

² Österberg, E., Lindeman, M. & Karlsson, T. (2014) Changes in alcohol policies and public opinions in Finland 2003–2013. *Drug and Alcohol Review* 33: 242–248. doi: 10.1111/dar.12128

Lindeman, M., Karlsson, T., Österberg, E. (2013) Public opinions, alcohol consumption and policy changes in Finland, 1993–2013. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs* 30: 507–524, Online DOI: 10.2478/nsad-2013-004

Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Tilastoraportti väestön alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan kerran vuodessa THL:n verkkosivuilla osoitteessa: www.thl.fi/tilastot/alkoholimieliapiteet.

Tietoja alkoholipoliittisista mielipiteistä julkaistaan myös vuosittain ilmestyvässä THL:n Päihdetilastollisessa vuosikirjassa, jonka verkkoversio on saatavilla osoitteesta www.thl.fi/paihdetilastollinen vuosikirja.

Tilastojen vertailukelpoisuus

Alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevat tiedot koostuvat THL:n (ennen sitä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES) ja Alkon alkoholipoliittinen tutkimuslaitos) keräämistä alkoholipoliittisia mielipiteitä koskevista aineistoista. Ne perustuvat toisaalta 1960-luvulta alkaen kerättyihin alkoholipoliittisia mielipiteitä koskeviin mielipidekyselyihin joita vuodesta 1984 on tehty vuosittain. Tällä hetkellä noin neljä viidesosaa tutkimuksen kysymyksistä kysytään joka vuosi ja loput niistä ovat vaihtuvia. Vuodesta 2003 alkaen kysely on tehty puhelinhaastatteluina väestörekisteristä satunnaisotannalla valituille 15–79-vuotiaille suomalaisille. Mielipidekyselyn otantaa muutettiin vuonna 2018 niin, että kyselyyn osallistuu vain täysi-ikäisiä, yli 18-vuotiaita suomalaisia. Otannan muutoksen vaikutus on kuitenkin niin vähäinen, ettei se vaikuta mielipidekyselyn tulosten vertailtavuuteen.

Selkeys ja eheys / yhtenäisyys

Alkoholilolujen kehitys on vaikuttanut siihen, kuinka laajasti alkoholipoliittisia mielipiteitä on kartoitettu ja jopa siihen, onko tietoja kerätty lainkaan tietynä vuonna. Juomatapatutkimuksissa alkoholipoliittisten mielipiteiden tiedusteleminen on vaihdellut jopa niin suuresti, että vuoden 2008 juomatapatutkimuksessa alkoholipoliittisista mielipiteistä ei kysytty lainkaan.

Vuosittain tehdyssä mielipidekyselyssä pisin yhtenäinen vuosittain kerätty aikasarja käsittelee väestön mielipiteitä vallitsevista alkoholipoliittisista rajoituksista. Tätä kysymystä on tutkimuksessa tiedusteltu vertailukelpoisella tavalla vuodesta 1984 lähtien.

Vuoden 2019 tilastoa koskevat erityiskysymykset

Uusi alkoholilaki (1102/2017) astui voimaan osittain tammikuussa ja kokonaisuudessaan maaliskuussa 2018. Tämä kysely on sarjassaan ensimmäinen, joka mittaa väestön asenteita uuteen alkoholilakiin perustuvaa alkoholipoliittikkaa kohtaan.